

In 2011 schrijft zoon Rob van Wijk een verklaring voor Yad Vashem

“Mijn vader had een afkeer van onrecht. Toen de Duitse bezetters hun ware gezicht begonnen te tonen en anti-Joodse maatregelen namen, kwijnde hij letterlijk weg omdat hij er niets tegen kon doen. Versterkende middelen, voorgeschreven door onze huisarts, hadden weinig effect.

Pas toen hij in contact kwam met mensen uit het verzet en zich bij hen aansloot, verbeterde zijn gezondheid weer. Hij kon iets doen tegen het onrecht dat werd uitgeoefend door de bezetter.

Mijn vader vervalste persoonsbewijzen en distributiestamkaarten. Eerst deed hij dat door bestaande documenten op een dusdanige manier van andere namen te voorzien, dat het niet direct opviel. Toen de Duitsers de documenten van de Joodse burgers van een grote letter J gingen voorzien, was deze techniek niet langer bruikbaar. De volgende stap was daarom het verwerven van blanco documenten en de benodigde hulpmiddelen voor het vastleggen van vingerafdrukken en om de papieren van gemeentestempels te voorzien. Helemaal ideaal zou het zijn als ook de nieuwe identiteit opgenomen zou kunnen worden opgenomen in de registers van de burgerlijke stand.

Om deze zaken in handen te krijgen, werden aanvankelijk landelijk overvallen uitgevoerd op gemeentehuizen, met als doel deze papieren en officiële stempels etc te stelen. Ook werden distributiekantoren overvallen om bonvellen te stelen voor onderduikers, zodat er voor hen producten gekocht konden worden. Een deel van deze bescheiden ging naar mijn vader.

Later bleek het doelmatiger om deze zaken via bestaande personen op gemeentelijke administratieve afdelingen op kleine schaal te organiseren. Via diverse contacten probeerden de regionale vervalsers – waaronder mijn vader – dit in hun eigen omgeving op te zetten. In de grotere gemeenten kende het personeel van de burgerlijke stand elkaar niet goed en was het moeilijk weten of er geen NSB'ers onder de collega's waren. In kleinere gemeenten kende men elkaar beter. Toch was het niet ongevaarlijk deze zaken achterover te drukken, omdat ook gemeenten werden opgeroepen de voorraden en het verbruik beter te controleren. Zo kwam het hoofd van de afdeling in Geldrop, nabij Eindhoven, na enige tijd onder verdenking te staan en werd hij gearresteerd. Hij kende ons adres en was als onderdeel van

de vervalsingsactiviteiten ook bij ons thuis geweest. Omdat hij wist dat hij bij marteling zou doorslaan en namen kon noemen, sprong hij door de ruit van de hoog in het gebouw gelegen ondervraagruimte naar buiten. Hij viel dood op de grond.

De materialen die zich in ons huis bevonden, werden in een koffertje verstopt onder een luik in de kast van de slaapkamer van mijn ouders. In die ruimte zouden ook mijn vader en andere eventueel aanwezige medewerkers zich kunnen verstoppen als er huiszoeking werd gedaan. Toen de in Eindhoven woonachtige Joden hun oproep voor de tewerkstelling in Duitsland kregen, gaven twee van onze buurgezinnen – waaronder de Van Vlijmens op nummer 5 - daaraan gehoor. De vader van Fanny van Vlijmen-Blomhof, haar zus, S. Wertheim-Blomhof, en diens echtgenoot besloten onder te duiken. Mijn vader hielp hen daarbij.

De dochter van dat gezin, Rinie Wertheim, werd uiteindelijk bij ons ondergebracht. Ze kreeg een andere identiteit en met behulp van mijn tante Truus, die kapster was, werden haar zwarte haren geblondeerd. Vervolgens deed ze haar intrede in ons gezin als Juf Toos, het kindermeisje dat formeel onze moeder ontlasten kwam. Als zodanig kreeg ze een plaats in ons gezin, die duidelijk anders was dan die van dienstbode Ali.

Wij, maar ook Ali en natuurlijk tante Truus en oom Eli, de broer van mijn moeder, waren van haar werkelijke reden van haar verblijf op de hoogte. Ook de buurkinderen van de Gaailaan 9 en 3 en hun ouders wisten dat er plotseling een nieuw iemand bij ons in huis was, net als het Duitse gezin dat in het directe buurhuis op nummer 5 was ingetrokken in de woning van de Van Vlijmens.

Kennelijk werd ze echter in haar hoedanigheid als kinderjuf overtuigend geaccepteerd. Zo probeerde ik eens kleine, afgevallen perziken ons dak op te tennissen. Daarbij sloeg ik er een paar per ongeluk de slaapkamer van de Duitse burenen in. De vrouw des huizes boog zich uit het raam en wierp juf Toos toe: 'Sie, Sie können kein Kinder erziehen!'

Het spelen met de afgevallen perziken werd per ommegaande verboden.

Later hebben we gehoord dat de burenen op nummer 3 wel vermoedden dat Toos een Joodse onderduikster was. Ze herinnerden zich haar, omdat ze voor de oorlog regelmatig bij de Van Vlijmens op nummer 5 op bezoek was gekomen. Ondanks haar geblondeerde haren was ze toch herkend.

Een andere keer moet juf Toos erg geschrokken zijn toen er werd aangebeld en ze de bovenste helft van de voordeur open deed. Aan de andere kant stond een geüniformeerde Duitse militair. Een arrestatie???!? Maar nee: hij was op zoek naar buurman Zimmerman en had zich vergist in de deur. Juf Toos maakte hem snel duidelijk dat hij op nummer 5 moest zijn, en niet bij ons op nummer 7.

Er staat me bij dat juf Toos aanvankelijk gelegerd werd in de studeerkamer, maar dat ze later misschien naar de logeerkamer boven is gedirigeerd omdat mijn vader de werkkamer nodig had voor het vervalsen van de persoonsbewijzen en de stamkaarten ten behoeve van de onderduik. Zo nu en dan kwamen er ook onbekenden over de vloer om dingen te brengen of zaken te bespreken. Die hebben niet allemaal het einde van de oorlog meegemaakt, en hun arrestaties vormden een bedreiging voor ons gezin. Ze kenden immers ons adres en de Duitsers hadden middelen om deze informatie aan hen te ontfutselen.

Bij de bevrijding bleek dat mijn vaders organisatie bijna geheel door de Gestapo in kaart was gebracht, en dat alleen enkele identiteiten nog niet geheel bekend waren. Mijn vader stond wel onder zijn schuilnaam 'Van Waveren' in de papieren. Hij was van mening dat je beter een schuilnaam kon kiezen die leek op de echte dan iets volstrekt afwijkends, omdat dit laatste in de lijn der verwachtingen lag. Om diezelfde reden werd op de pakjes voor de familie Van Vlijmen in kamp Vught ook altijd een afzendadres in de Gaailaan met een onbestaand hoger nummer vermeld. Ik was degene die deze pakketjes naar het postkantoor bracht.

Enerzijds liep ons gezin natuurlijk gevaar door de (illegale) aanwezigheid van juf Toos. Maar het omgekeerde is ook waar. De illegale verzetsactiviteiten die mijn vader vanuit het huis uitvoerde, brachten ook haar en ons in gevaar. Uit de documenten van de Gestapo bleek dat men ongeveer drie weken van onze arrestatie verwijderd was.

Het familieleven werd dus beïnvloed door het feit dat er een Duitse bezetting was en er verzet werd gepleegd. De aanwezigheid van juf Toos was daarvan slechts één facet.

De verzetsactiviteiten van mijn ouders trokken ook een zware wissel op mijn moeder. Zij verrichtte vaak koerierswerk, waarbij de papieren in een postgiro-envelop waren gestopt. Ze zou bij aanhouding dan kunnen zeggen dat ze naar de brievenbus onderweg was. De zaak was zo georganiseerd dat de enveloppen, als ze die daadwerkelijk in de brievenbus zou stoppen, bij ontvangst in het girokantoor voor

handlangers herkenbaar waren. Zij zouden deze dan achterhouden. Er heerste een voortdurende angst, omdat er een radio in huis was en een onderduikster die een fout kon maken, terwijl mijn vader soms 'verdween' en er dan lange tijd niets van hem vernomen werd. Ook had ze kleine kinderen die veel hoorden en wisten, maar die er niet altijd alert op waren wat er wel en niet gezegd kan worden. De arrestaties van naaste medestrijders waren ook een bron van zorgen, omdat ze gemakkelijk het gezin verraden konden.

Dat er Duitsers in het directe buurhuis woonden, maakte de kans op ontdekking alleen maar groter. Terwijl mijn vader helemaal op ging in zijn verzetswerk, zat mijn moeder dus met alle spanningen – die uiterlijk niet getoond mochten worden.

Ook speelde ze een cruciale rol bij een bevrijdingspoging van haar broer Adriaan, die ter dood was veroordeeld wegens spionage en sabotage en in een gevangenis in Utrecht wachtte op de bevestiging van dit vonnis uit Berlijn. Mijn moeder moest hem tijdens een bezoek een pil toespelen die hersenvliesontsteking zou simuleren. Bij het vervoer naar het ziekenhuis zouden leden van een knokploeg hem dan bevrijden. Hoewel ze hem de pil wist te overhandigen bij een kus, is de bevrijdingsactie uiteindelijk mislukt. De oom heeft de oorlog overigens wel overleefd.

Na de bevrijding van Eindhoven in september 1944 is mijn moeder volledig ingestort. Ze lag weken in bed en werd periodiek bezocht door een psychiater. Later zat ze uren in een stoel voor het raam en staarde levenloos naar buiten. Het heeft jaren geduurd eer ze eroverheen was, al is ze nooit meer de oude geworden. Wel bereikte ze een redelijk functioneringsniveau.

Mijn vader begon ondertussen direct na de bevrijding de Engelsen te helpen door als tolk per fiets met de troepen mee te reizen. Later gaf hij gehoor aan een oproep om toe te treden tot het militair gezag dat zich direct achter de troepen aan naar het voormalig bezette West-Nederland diende te begeven. Veel burgemeesters waren van de NSB-origine en zouden dan verdwijnen. Voor dit werk werd in Brussel een opleiding gegeven, waarna hij in Delft en Den Briel als militair commandant in de rang van majoor functioneerde.

Toen die periode afgelopen was, is hij namens Philips toegetreden tot een organisatie in Amsterdam die geroofde Nederlandse productiemiddelen in Duitsland probeerde terug te halen – een taak van jaren. Het uniform en de rang van majoor speelden daarbij in zijn voordeel. Daarna is hij voor Philips defensiezaken gaan opzetten.

De oorlog, de bezetting en het verzet hebben mijn beide ouders getekend. Terwijl mijn moeder in een diep zwart gat belandde, verstopte mijn vader de door hem doorstane angsten en trauma's door zich op het werk te stortten.

Toen mijn vader in 1962 met pensioen ging, werd hem bij het afscheidsbezoek aan de Raad van Bestuur van Philips door de burgemeester van Eindhoven een lintje (officier in de orde van Oranje-Nassau) opgespeld. Naast zijn verdiensten voor de firma Philips werd nadrukkelijk vermeld dat hij tijdens de bezetting veel heeft betekend voor velen. Dit is de enige publiekelijke waardering voor zijn verzetswerk geweest. Alle andere formele waarderingen heeft hij tegengehouden, omdat hij het een vanzelfsprekende zaak vond en het niet deed voor de eer - maar toen hij tijdens het opspelden van deze Koninklijke onderscheiding eindelijk die verzetswaardering kreeg, rolden de tranen over zijn wangen en had hij moeite uit zijn woorden te komen.

Ik ben dan ook van mening dat mijn beide ouders alle eer voor hun verzetswerk, ook ten behoeve van de Joodse gemeenschap, toekomt en dat ze juist een onderscheiding door Yad Vashem meer dan verdienen.”

zie gehele verhaal op: <https://www.eindhoven4044.nl/50/Wijk.html>